

Sygn. akt III A Ua 1049/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 grudnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Maria Pietkun

Sędziowie: SSA Irena Róžańska-Dorosz

SSO del. Artur Tomanek (spr.)

Protokolant: Karolina Sycz

po rozpoznaniu w dniu 5 grudnia 2017 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z wniosku M. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.

o umorzenie należności z tytułu składek

na skutek apelacji M. S.

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 11 kwietnia 2017 r. sygn. akt IX U 1602/16

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt I i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z dnia 10 października 2016 roku, w ten sposób, że umarza należności wnioskodawcy M. S. z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne za okresy od grudnia 2002 roku do grudnia 2004 roku, od czerwca 2005 do listopada 2005, od października 2007 roku do listopada 2007 roku, za maj i lipiec 2008 roku, od września 2008 roku do listopada 2008 roku, z tytułu składek za ubezpieczenie zdrowotne za okresy od grudnia 2002 roku do grudnia 2004 roku, od czerwca 2005 do listopada 2005, od października 2007 roku do listopada 2007 roku, za wrzesień i listopad 2008 roku, z tytułu składek na Fundusz Pracy za okresy od grudnia 2002 roku do grudnia 2004 roku, od czerwca 2005 do listopada 2005, od października 2007 roku do listopada 2007 roku, za maj 2008 roku oraz za wrzesień i listopad 2008 roku,

II. zasądza od strony pozwanej na rzecz wnioskodawcy kwotę 3.630,- złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt III AUa 1049/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 10 października 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W., działając na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 1 ust. 13 pkt

z ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność, odmówił M. S. umorzenia należności z tytułu składek:

a) na ubezpieczenia społeczne za okres od 12.2002 r. do 12.2004 r., od 06.2005 r. do 11.2005 r., od 10.2007 r. do 11.2007 r., 05.2008 r., 07.2008 r., od 09.2008 r. do 11.2008 r. w łącznej kwocie 32.956,99 zł, w tym z tytułu:

- składek – 16.078,99 zł;

- odsetek naliczonych na dzień 07.02.2013r. – 16.790,00 zł;

- kosztów upomnienia – 88,00 zł,

b) na ubezpieczenie zdrowotne za okres od 12.2002 r. do 12.2004 r., od 06.2005 r. do 11.2005 r., 09.2008 r., 11.2008 r. w łącznej kwocie 10.178,29 zł, w tym z tytułu:

- składek- 5.036,69 zł;

- odsetek naliczonych na dzień 07.02.2013r. – 5.080,00 zł

- kosztów upomnienia – 61,60 zł,

c) Fundusz Pracy – za okres od 12.2002 r. do 12.2004 r., od 06.2005 r. do 11.2005 r., od 10.2007 r. do 11.2007 r., 05.2008 r., 09.2008 r. 11.2008 r. łącznej kwocie 2.438,94 zł, w tym z tytułu:

- składek – 1.163,54 zł

- odsetek naliczonych na dzień 07.02.2013 r. – 1.205,00 zł

- kosztów upomnienia – 70,40 zł.

Zaskarżonym wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 11 kwietnia 2017 r. oddalono odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji (pkt I.), nie obciążając go kosztami zastępstwa procesowego (pkt II.).

W apelacji od powyższego wyroku wnioskodawca zarzucił naruszenie przepisu art. 1 ust. 10 ustawy o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że użyte w tym przepisie pojęcie „niepodlegających umorzeniu składek na ubezpieczenia i fundusze za okres od 1 stycznia 1999 r.” oznacza również te zaległości, które powstały po wydaniu decyzji określającej warunki umorzenia, podczas gdy w pojęciu tym mieszczą się jedynie te zaległości składkowe, które wnioskodawca posiadał w chwili wydania decyzji określającej warunki umorzenia

Powołując się na powyższy zarzut, wnioskodawca domagał się zmiany zaskarżonej decyzji organu rentowego poprzez orzeczenie o umorzeniu należności z tytułu składek, a także zasądzenie od organu rentowego zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji. W apelacji nie zgłoszono zaś zarzutów dotyczących tych ustaleń. W tym stanie rzeczy uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego zawiera jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 387 § 2¹ k.p.c.).

Apelacja wnioskodawcy była uzasadniona.

Bezspornie wnioskodawca nie posiadał według stanu na dzień wydania decyzji z dnia 12 marca 2014 r., określającej warunki umorzenia, żadnych należności niepodlegających umorzeniu, o których jest mowa w art. 1 ust. 10 ustawy z

dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (nazywanej dalej ustawą abolicyjną).

Natomiast w późniejszym okresie powstały należności wnioskodawcy z tytułu składki na ubezpieczenia społeczne za maj 2014 r. (w wysokości 53,05 zł), a także z tytułu składki na ubezpieczenia społeczne za czerwiec 2015 r. (0,65 zł). Należności te zostały zapłacone przez wnioskodawcę w dniu 18 listopada 2015 r.

Organ rentowy wywodzi, że nieuregulowanie przez wnioskodawcę powyższych należności w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji określającej warunki umorzenia stało na przeszkodzie umorzeniu należności wymienionych w tej decyzji, opiewających na łączną kwotę ponad 40.000 zł.

Przedmiotem sporu jest zatem to, czy warunkiem umorzenia należności, o których jest mowa w art. 1 ust. 1 i 6 ustawy abolicyjnej jest spłata należności składkowych, które istniały według stanu na dzień wydania decyzji o warunkach umorzenia, czy też warunkiem tym jest również spłata tych należności, które powstały i stały się wymagalne po wydaniu tej decyzji.

Według art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzję określającą warunki umorzenia, w której ustala także kwoty należności, o których mowa w ust. 1 i 6 (tj. należności podlegających umorzeniu), z wyłączeniem kosztów egzekucyjnych.

Warunkiem umorzenia tych należności jest nieposiadanie na dzień wydania decyzji, o której mowa w ust. 13 pkt 1 (tj. decyzji w przedmiocie umorzenia należności), niepodlegających umorzeniu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych, za okres od dnia 1 stycznia 1999 r., do opłacenia których zobowiązana jest osoba prowadząca pozarolniczą działalność oraz należnych od tych składek odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucyjnych naliczonych przez dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego (art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej)

Według zaś art. 1 ust. 11 powyższej ustawy, niepodlegające umorzeniu należności, o których mowa w ust. 10, podlegają spłacie w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, o której mowa w ust. 8.

W ocenie Sądu Apelacyjnego całościowa wykładnia przepisów ustawy abolicyjnej, uwzględniająca argumentację gramatyczną, systemową i celowościową, prowadzi do wniosku, że należności niepodlegające umorzeniu, o których jest mowa w art. 1 ust. 10 i 11 ustawy abolicyjnej, obejmują jedynie te należności główne płatnika składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych, które istniały na dzień wydania decyzji określającej warunki umorzenia.

Zgodnie z przytoczonym sformułowaniem art. 1 ust. 11 ustawy abolicyjnej, niepodlegające umorzeniu należności „podlegają spłacie” w terminie 12 miesięcy od uprawomocnienia się decyzji o umorzeniu należności. Logiczne i gramatyczne rozumienie powyższego przepisu wskazuje, że „spłacie” mogą podlegać jedynie te należności, które istniały i były wymagalne według stanu na dzień wydania decyzji warunkowej (ustalającej warunki umorzenia). W innym przypadku ustawodawca nie posłużyłby się terminem „spłata”, a zamiast tego powinien wskazać, że warunkiem wydania decyzji o umorzeniu jest brak wymagalnych należności składkowych według stanu na dzień wydania tej decyzji.

Można zauważyć, że sformułowanie odnoszące się do składek wymagalnych na dzień wydania decyzji o umorzeniu zostało zamieszczone w art. 1 ust. 9 projektu ustawy abolicyjnej (stanowiącym odpowiednik art. 1 ust. 10 obowiązującej ustawy), według którego „warunkiem umorzenia należności składkowych jest opłacenie (...) wszystkich niepodlegających umorzeniu składek (...) wymagalnych na dzień wydania decyzji, o której mowa w ust. 11” (tekst projektu ustawy - Sejm RP VII kadencji, nr druku 382). Brzmienie projektowanego przepisu uległo jednak modyfikacji

w uchwalonej treści art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej, na co zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny w Katowicach w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 lutego 2017 r., III AUa 237/16 (LEX nr 2256850).

Uznanie, że pojęcie należności niepodlegających umorzeniu, o których jest mowa w art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej, rozciąga się na należności, które stały się wymagalne po dniu wydania decyzji warunkowej (określającej warunki umorzenia), skutkowałoby niemożliwym do przyjęcia wnioskiem, że do spłaty tych należności ma zastosowanie termin 12-miesięczny, określony w art. 1 ust. 11 ustawy abolicyjnej, który w takim przypadku mógłby in concreto rozpocząć bieg jeszcze przed powstaniem poszczególnych należności. Nielogiczność takiej wykładni jest tym bardziej ewidentna, jeżeli weźmiemy pod uwagę, że w niniejszym postępowaniu jedna z dwóch należności wnioskodawcy niepodlegających umorzeniu, na które wskazuje organ rentowy, stała się wymagalna w dniu 10 lipca 2015 r. (należność z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne za czerwiec 2015 r.), a zatem po upływie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji z dnia 12 marca 2014 r., ustalającej warunki umorzenia należności podlegających umorzeniu. Niemożliwe byłoby zatem, w odniesieniu do tej należności, spełnienie ustawowego warunku jej spłaty w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się powyższej decyzji (art. 1 ust. 11 ustawy abolicyjnej). Wskazuje to, że mówiąc o należnościach niepodlegających umorzeniu, podlegających spłacie w powyższym terminie, ustawodawca miał na uwadze jedynie należności wymagalne na dzień wydania decyzji określającej warunki umorzenia.

Przede wszystkim jednak należy zwrócić uwagę, że wykładnia przepisów ustawy abolicyjnej prowadzi do wniosku, że należności niepodlegające umorzeniu powinny być ustalone co do ich kwot w decyzji określającej warunki umorzenia, wydawanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej. To trafne stanowisko zostało wyrażone w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2017 r., I UZ 58/16 (LEX nr 2259793) oraz powtórzone w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2017 r., II UZ 63/17 (LEX nr 2390742).

W powyższych orzeczeniach Sąd Najwyższy wskazał, że uzależnienie wydania decyzji o umorzeniu należności, wydawanej na podstawie art. 1 ust. 13 ustawy abolicyjnej, od spłacenia niepodlegających umorzeniu należności w ciągu 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 8, nakazuje określenie tych warunków nie tylko w taki sposób, by wywiązanie się z nich było możliwe, lecz na tyle konkretnie, by stanowiły czytelny komunikat dla mającego je spełnić co do przedmiotu jego zobowiązania. Pierwsza decyzja, wydawana na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy, musi więc składać się z dwu koniecznych elementów, tj. z ustalenia kwoty należności, o których mowa w art. 1 ust. 1 i 6, czyli tych, które będą podlegać umorzeniu, oraz z określenia warunków umorzenia, czyli ustalenia kwoty należności nieumarzalnych, wymagających spłacenia. Taka jej konstrukcja przewidziana jest w art. 1 ust. 8 ustawy, w którym ustalenie kwoty należności, o których mowa w ust. 1 i 6, jest - przez użycie słowa „także” - tylko jednym z elementów decyzji określającej warunki umorzenia. Warunki umorzenia są uściśnione wystarczająco tylko wtedy, gdy w decyzji wydanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy zostaną podane kwoty zalegających należności niepodlegających umorzeniu, których spłacenia wymaga się przed wydaniem decyzji na podstawie art. 1 ust. 13.

W postanowieniu z dnia 17 października 2017 r., II UZ 63/17, Sąd Najwyższy podkreślił, że warunkiem umorzenia należności składkowych jest nieposiadanie, na dzień wydania decyzji o umorzeniu, składek niepodlegających umorzeniu oraz pozostałych należności powstałych w konsekwencji ich nieopłacenia. Skoro przesłankę spełnienia tego warunku stanowi spłata niepodlegających umorzeniu należności określonych w art. 1 ust. 10 abolicyjnej, w trybie przewidzianym w art. 1 ust. 11 i 12 tej ustawy, a konsekwencją jego niespełnienia jest wydanie decyzji o odmowie umorzenia należności, to organ rentowy w decyzji wydanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej powinien warunek ten określić przez wskazanie również kwot należności niepodlegających umorzeniu, przypadających do spłaty na datę złożenia wniosku.

Sąd Apelacyjny podziela przytoczone stanowisko Sądu Najwyższego, według którego kwoty należności niepodlegających umorzeniu powinny być określone w decyzji organu rentowego określającej warunki umorzenia, wydanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej. Z tego trafnego stwierdzenia wynika bezpośredni wniosek, że na należności główne wnioskodawcy niepodlegające umorzeniu mogą składać się wyłącznie należności główne z tytułu składek istniejące w dniu wydania decyzji organu rentowego z dnia 12 marca 2014 r., określającej warunki umorzenia. Tylko takie należności wnioskodawcy mogą bowiem spełniać wymóg ich skonkretyzowania w powyższej decyzji. Do

należności niepodlegających umorzeniu, których spłata warunkuje wydanie decyzji umorzeniowej, nie mogą zatem zaliczać się należności wnioskodawcy z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne za maj 2014 r. i czerwiec 2015 r., powstałe po dniu wydania decyzji z dnia 12 marca 2014 r., albowiem z terminu powstania tych należności wynika, że nie można było ich oznaczyć, a tym bardziej skonkretyzować w treści tej decyzji. Trudno stwierdzić, jak w takiej sytuacji wnioskodawca miałby otrzymać od organu rentowego konkretną informację określającą warunki, których spełnienie jest przesłanką wydania decyzji umorzeniowej. Zgodnie zaś z przywołanym wyżej orzecznictwem Sądu Najwyższego informacja ta, udzielana przez ustalenie należności niepodlegających umorzeniu, stanowi nieodzowny element decyzji określającej warunki umorzenia. Dodać należy, że w adresowanej do wnioskodawcy decyzji o warunkach umorzenia z dnia 12 marca 2014 r. nie skonkretyzowano, co do rodzaju i (lub) wysokości, żadnych należności niepodlegających umorzeniu, których spłata stanowiłaby warunek wydania decyzji umorzeniowej.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę na przepis art. 1 ust. 15 ustawy abolicyjnej, w myśl którego bieg przedawnienia należności wymienionych w art. 1 ust. 1, 6, 10 i 12 ustawy (a więc również należności niepodlegających umorzeniu – art. 1 ust. 10) ulega zawieszeniu na okres od dnia złożenia wniosku o umorzenie do dnia uprawomocnienia się decyzji w przedmiocie umorzenia należności, o której mowa w art. 1 ust. 13. Zawieszenie biegu przedawnienia może dotyczyć jedynie należności wymagalnych, ponieważ bieg przedawnienia liczy się od dnia, w którym należność stała się wymagalna (art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). W związku z tym uwzględnienie wykładni prezentowanej w niniejszym postępowaniu przez Sąd I instancji i organ rentowy prowadziłyby do wniosku, że na podstawie art. 1 ust. 15 ustawy abolicyjnej zawieszenie ex lege biegu terminu przedawnienia od dnia złożenia wniosku o umorzenie obejmowałoby również i te należności, które powstałyby po wydaniu w rozpoznaniu tego wniosku decyzji określającej warunki umorzenia, co jest niemożliwe, zważywszy na to, że należności te nie istniały i nie były wymagalne w ustawowo określonym terminie zawieszenia biegu ich przedawnienia. Racjonalna wykładnia tego przepisu potwierdza, że zamiarem ustawodawcy nie mogło być uzależnienie umorzenia należności płatnika składek od spłaty należności niepodlegających umorzeniu, które powstały po dacie wydania decyzji określającej warunki umorzenia.

Nie bez znaczenia dla prezentowanej tutaj wykładni jest również argumentacja nawiązująca do ratio legis rozwiązań zawartych w ustawie abolicyjnej. Jak zauważono w orzecznictwie sądowym, oznaczenie zakresu regulacji ustawy „o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność”, jak i uzasadnienie projektu tej ustawy (Sejm RP VII kadencji, nr druku 382) wskazuje jednoznacznie, iż celem ustawodawczym było umożliwienie uwolnienia się od zadłużenia składkowego powstałego w okresie od 1999 r. do lutego 2009 r., które powstało w znacznej mierze w wyniku zaniedbań legislacyjnych ustawodawcy, wiążących się z nadmiernie częstymi i niejasnymi zmianami przepisów prawa, określających obciążenia składkowe. Generalnie miał być to zatem instrument pozwalający płatnikowi na uwolnienie się od długu, nie zaś narzędzie, którym ustawodawca mógł dodatkowo - tj. niezależnie od obowiązujących już regulacji - wymusić na płatniku regulowanie płatności na bieżąco do dnia wydania decyzji z art. 1 ust. 13 ustawy abolicyjnej (tak trafnie Sąd Apelacyjny w Gdańsku w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 września 2016 r., III AUa 582/16, LEX nr 2151541).

W stosunku do wnioskodawcy ziścił się zatem warunek umorzenia należności, określony w art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej. Przedmiotem decyzji określającej warunki umorzenia mogły być bowiem jedynie takie należności z tytułu składek a ubezpieczenia społeczne niepodlegające umorzeniu (art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej), które istniały według stanu na dzień wydania tej decyzji. Skoro wnioskodawca takich należności nie posiadał, to nie mógł ich posiadać również według stanu na dzień wydania decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 13 tej ustawy.

Z tego względu orzeczono jak w punkcie I. na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

W punkcie II wyroku zasądzono od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy 3630 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym 30 zł tytułem zwrotu opłaty od apelacji oraz 3600 zł tytułem zastępstwa procesowego wnioskodawcy w postępowaniu apelacyjnym, na podstawie art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z 98 k.p.c. oraz § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, zważywszy że wnioskodawca był reprezentowany przez adwokata jedynie w

postępowaniu przed Sądem II instancji, w związku z czym stawka minimalna wynagrodzenia pełnomocnika wynosi 100 % stawki określonej w § 2 pkt 5 powołanego rozporządzenia.

SSA Irena Różańska-Dorosz SSA Maria Pietkun SSO (del.) Artur Tomanek